

Cynllun Cydraddoldeb Strategol 2024 – 28

Ymgynghoriad

monmouthshire
sir fynwy

Cefndir yr Ymgynghoriad

Mae mynd i'r afael ag anghydraddoldeb yn un o'n prif flaenoriaethau. Bob pedair blynedd rydym yn paratoi Cynllun Cydraddoldeb Strategol yn cyflwyno peth o'r dystiolaeth, pam ei bod yn bwysig i ni a'r camau gweithredu y byddwn yn eu cymryd i wneud gwahaniaeth i fywydau pobl. Bydd y cynllun hefyd yn ein galluogi i ddangos ein bod yn cyflawni'r dyletswyddau statudol dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.

Mae'r ymgynghoriad hwn yn cynnwys 7 amcan ar gyfer y cyfnod 2024-28. Cawsant eu seilio ar ein dadansoddiad dechreuol o'r dystiolaeth. Efallai bod materion eraill y credwch y dylem roi ystyriaeth iddynt. Mae'r ymgynghoriad hwn yn gofyn i chi roi eich sylwadau ar ein hamcanion cydraddoldeb arfaethedig a'r camau gweithredu y byddwn yn eu cymryd.

Gofynnir i chi lenwi'r arolwg ar-lein yma os gwelwch yn dda
<https://forms.office.com/e/AEfS8aSNbA>

Os yw'n well gennych, gallwch argraffu'r arolwg a'i ddychwelyd drwy'r post at: Cydraddoldeb a'r Iaith Gymraeg, Cyngor Sir Fynwy, Neuadd y Sir, Y Rhadyr, Brynbuga, Sir Fynwy, NP15 1GA.

Gallwch hefyd ofyn am fersiwn papur o'r arolwg drwy anfon e-bost at equality@monmouthshire.gov.uk neu ffonio 01633 644644.

Ar ôl eu llenwi, gallwch ddychwelyd copïau papur i'ch hyb cymunedol agosaf. Mae manylion lleoliadau ac oriau agor ar gael yn:

[Hybiau Cymunedol Sir Fynwy - Oriau agor - Monmouthshire](#)

Rydym yn cynnal gwerthusiad o'n cynnydd ar ein hamcanion bob blwyddyn. Caiff hyn ei ystyried gan un o bwyllgorau craffu y cyngor. Gellir gweld y gwerthusiad diweddaraf ar-lein yn <https://democracy.monmouthshire.gov.uk/>

Y Cyd-destun Cyfreithiol

Deddf Cydraddoldeb 2010

Mae Deddf Cydraddoldeb 2010 yn diogelu pobl rhag gwahaniaethu anghyfreithlon yn y gweithle ac yn ehangach yn y gymdeithas. Mae'n cynnwys 9 nodwedd warchoddedig: Oedran, Anabledd, Ailbennu Rhywedd, Priodas a Phartneriaeth Sifil, Beichiogrwydd a Mamolaeth, Hil, Crefydd neu Gredo, Rhyw a Chyfeiriadedd Rhywiol.

Mae hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i ni roi ystyriaeth ddyladwy i'r angen i hyrwyddo cyfle cyfartal rhwng pobl anabl a phobl heb fod yn anabl, yn neilltuol, yr angen i gymryd camau i roi ystyriaeth i ofynion pobl anabl.

Fe wnaeth y Ddeddf hefyd greu Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus yn ei gwneud yn ofynnol i gyrff cyhoeddus:

- ddileu gwahaniaethu, aflonyddu, erledigaeth ac unrhyw ymddygiad arall a gaiff ei wahardd gan neu dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010;
- hybu cyfle cyfartal rhwng unigolion sy'n rhannu nodwedd warchoddedig berthnasol ac unigolion heb fod yn rhannu;
- meithrin perthynas dda rhwng unigolion sy'n rhannu nodwedd warchoddedig berthnasol ac unigolion heb fod yn ei rhannu.

I sicrhau tryloywder, ac i gynorthwyo gyda chyflawni'r ddyletswydd hon, mae Rheoliadau (Dyletswyddau Penodol) 2011 Deddf Cydraddoldeb 2010 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau cyhoeddus, a enwir, i gyhoeddi:

- amcanion cydraddoldeb, o leiaf bob pedair blynedd
- gwybodaeth i ddangos eu bod yn cydymffurfio gyda dyletswydd cydraddoldeb y sector cyhoeddus

Y Ddyletswydd Economaidd-Gymdeithasol

Nod y Ddyletswydd Economaidd-Gymdeithasol yw gwella gwneud penderfyniadau strategol cyrff cyhoeddus i roi cefnogaeth well i'r rhai sydd dan anfantais economaidd-gymdeithasol yn nhermau incwm a/neu statws. Mae'n rhoi gweithredu i fynd i'r afael ag anghydraddoldeb wrth galon gwneud penderfyniadau ac yn adeiladu ar y gwaith da mae cyrff cyhoeddus eisoes yn ei wneud.

Mae'r ddyletswydd yn cyfeirio at agweddau 'economaidd' (faint o arian sydd gennych ar gyfer eitemau hanfodol ac eitemau heb fod yn hanfodol) a 'chymdeithasol' (eich cyfleoedd bywyd a lle'r ydych yn byw).

Gall anghydraddoldeb waethygu ffactorau economaidd-gymdeithasol negyddol. Bydd ein Cynllun Cydraddoldeb Strategol yn nodi amcanion a chymau gweithredu fydd yn helpu i wella deilliannau economaidd-gymdeithasol yn ogystal â ffocws ar grwpiau gyda nodweddion gwarchoddedig.

Tystiolaeth o Anghydraddoldeb

Mae Sir Fynwy yn ddaeryddol fawr o gymharu â llawer o awdurdodau lleol yng Nghymru. Mae'n lled-wledig ei natur, gydag ychydig dros hanner y boblogaeth yn byw mewn ardaloedd trefol. Caiff y sir yn aml ei hystyried fel un gyfoethog. Fodd bynnag gall ystadegau pennawd guddio yr amrywiaeth sy'n bodoli o fewn ein ffiniau.

Mae llawer o ffynonellau presennol o dystiolaeth a gynhyrchwyd mewn blynyddoedd diweddar a ddefnyddiwyd i lywio datblygiad y cynllun hwn:

- Yr Asesiad Llesiant a gynhyrchwyd gan Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwent fel rhan o'i gyfrifoldebau dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol
- Adeiladu Gwent Decach: gwella tegwch iechyd a phenderfynyddion iechyd – cynhyrchwyd gan y Sefydliad Tegwch Iechyd
- Yr Asesiad Anghenion Poblogaeth a gynhyrchwyd dan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant).
- A yw Cymru'n Decach 2023 – dogfen a baratowyd gan y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol
- Arolwg Cenedlaethol Cymru

Rydym hefyd wedi archwilio nifer o gynlluniau gweithredu a strategaethau cenedlaethol sy'n anelu i hyrwyddo'r agenda cydraddoldeb yn cynnwys:

- Cynllun Gweithredu Gwrth Hiliaeth Cymru¹
- Cynllun Gweithredu LDHTC+Cymru²
- Cynllun Gweithredu Hyrwyddo Cydraddoldeb rhwng y Rhywiau yng Nghymru³
- Cynllun Gweithredu Gweithredu ar Anabledd⁴

Deallwn fod y materion a amlygir yn y dogfennau uchod yn symptomau problemau cymhleth, yn aml ar lefel gymdeithasol. Ni all un sefydliad eu datrys ar ei ben ei hun. Mae'n rhaid i'r sector cyhoeddus, y trydydd sector a'r trydydd sector gydweithio. Yn bwysicaf oll, mae'n rhaid i ni weithio gyda ac wrth ochr cymunedau i gynhyrchu datrysiadau cynaliadwy ar y cyd.

Rydym hefyd yn cydnabod pwysigrwydd croestoriadedd. Mae gan lawer o bobl fwy nag un nodwedd warchoddedig ac mae systemau anghydraddoldeb yn seiliedig ar rywedd, hil, ethnigrwydd, cyfeiriadedd rhywiol, hunaniaeth rhywedd, anabledd, dosbarth a mathau eraill o wahaniaethu yn croesdorri.

Pan ddarllenwch y ddogfen hon, byddwch yn gweld tystiolaeth sy'n cyfeirio at grwpiau lluosog ond dim ond mewn un adran y caiff ei dangos. Gwnaethom hyn i geisiom cadw'r ddogfen mor gryno ag sydd modd, ond sylweddolwn wrth gynnig camau gweithredu fod yn rhaid rhoi ystyriaeth i faterion sy'n gorgyffwrdd.

Amcanion Cydraddoldeb Strategol

Mae Cyngor Sir Fynwy yn ymroddedig i fynd i'r afael ag anghydraddoldeb a gweithio'n galed i ddatgarboneiddio ein sir. Byddwn yn gweithio gyda ac wrth ochr ein cymunedau i gyflawni hyn⁵.

Mae'n hanfodol ein bod yn gwerthfawrogi ac yn gwneud y defnydd gorau o alluoedd a chyfraniadau pawb yn ein cymunedau, beth bynnag eu hoedran, rhywedd, hil, cyfeiriadedd rhywiol neu unrhyw un o'r nodweddion eraill sy'n ei gwneud pwy ydym.

Yr amcanion a'r camau gweithredu hyn a amlinellir ar y tudalennau nesaf yw'r pethau yr ydym yn ymroddedig i'w cyflawni dros y pedair blynedd nesaf i sicrhau y gall pawb yn y sir gyflawni eu potensial llawn.

- **Amcan 1:** Rhoi'r dechrau gorau mewn bywyd i bob plentyn.
- **Amcan 2:** Cefnogi creu cyflogaeth deg a gwaith da i bawb.
- **Amcan 3:** Gweithio gyda phartneriaid a phreswylwyr i adeiladu cymunedau cynhwysol a chydlynol.
- **Amcan 4:** Ehangu ein darpariaeth o wasanaethau cymunedol sy'n ymestyn disgwyliad oes iach pobl.
- **Amcan 5:** Sicrhau fod ein gwasanaethau yn hygyrch i'r cyhoedd.
- **Amcan 6:** Sicrhau fod gennym weithlu amrywiol a gweithle hollol gynhwysol
- **Amcan 7:** Gostwng y bwlch cyflog rhwng y rhywiau

Mae pob un o'r adrannau isod yn disgrifio pam fod yr amcan yn bwysig i ni, yn rhestru peth o'r dystiolaeth sydd wedi llywio datblygiad y cynllun a'r camau gweithredu y cynigiwn eu cymryd. Mae hefyd yn nodi pa rai o'r grwpiau sydd â nodweddion gwarchoddedig fydd yn cael budd uniongyrchol o'r gweithgaredd. Rydym wedi dewis amcanion fydd yn gwneud gwahaniaeth cadarnhaol ar draws nodweddion gwarchoddedig lluosog yn hytrach na chael amcanion ar wahân ar gyfer pob grŵp.

Mae cyfres o gwestiynau ymgynghori yn ymwneud â phob adran.

- A oes unrhyw dystiolaeth ychwanegol y dylem ei hystyried?
- Ydych chi'n cytuno gyda'r amcan yr ydym wedi ei osod? Os na, nodwch os gwelwch yn dda sut y gellid ei wella
- Ydych chi'n cytuno gyda'r camau gweithredu yr ydym wedi eu nodi?
- Os nad ydych yn cytuno gydag unrhyw gam gweithredu neu os hoffech awgrymu pethau nad ydym wedi eu cynnwys, gadewch i ni wybod yma os gwelwch yn dda

Os nad ydych eisiau ateb yr holl gwestiynau yn un unigol, mae hynny'n iawn. Gallwch ddefnyddio'r blwch geiriad rhydd ar y diwedd i roi eich sylwadau. Mae hefyd rai cwestiynau mwy cyffredinol yn cynnwys rhai yn ymwneud â'r iaith Gymraeg.

1. Rhoi'r dechrau gorau mewn bywyd i blant

Pam fod hyn yn bwysig

Bydd y profiadau a gawn yn ein plentyndod yn cael effaith enfawr ar sut ydym yn tyfu a datblygu, ein iechyd corfforol a meddyliol a'n meddyliau, teimladau ac ymddygiad. Dengys ymchwil ei fod yn gysylltiedig gyda pherfformiad yn yr ysgol, deilliannau gwaith y dyfodol ac yn arwain at incwm uwch, iechyd gwell gydol oes a disgwyliad oes hirach.

Tystiolaeth

- Dengys ymchwil fod y mil diwrnod cyntaf o feichiogrwydd hyd at ddwy oed yn cynnig ffenestr cyfle hollbwysig i effeithio ar ddeilliannau'r dyfodol ar gyfer plant.
- Mae pwysau geni isel yn rhagfynegydd nifer o ddeilliannau negyddol yn cynnwys disgwyliad oes byrrach a chyrhaeddiad ysgol is. Sir Fynwy sydd â'r ganran isaf o fabanod pwysau geni isel yng Nghymru, 4.9% o gymharu gyda chyfartaledd Cymru o 6.1%.
- Mae problemau gydag argaeledd cyfyngedig o ddarparwyr blynyddoedd cynnar ar draws Gwent. Collodd Sir Fynwy 305 o fannau gofal plant, 9% o'r cyfanswm, ers 2020.
- Mae 27% o blant yn Sir Fynwy yn byw mewn tloidi. Mae hyn yr un fath â chyfartaledd y Deyrnas Unedig ond yn is na chyfartaledd Cymru o 34%.
- Yng Nghymru mae ystod o wahaniaethau rhwng cyrhaeddiad gwahanol grwpiau ethnig ar y cyfnod sylfaen mewn addysg gynradd.
- Mae plant nad ydynt yn uniaethu fel naill ai bachgen na merch yn fwy tebygol o gael eu bwlio na'r rhai sy'n uniaethu fel naill ai fachgen neu ferch.
- Bu cynnydd o 89% rhwng 2020-21 a 2021-22 mewn atgyfeiriadau i wasanaethau iechyd meddwl plant a'r glasoed (CAMHS) yn Sir Fynwy. Mae hyn yn uwch na'r cynnydd o 39% ar draws Cymru. Cymru hefyd sydd â'r gyfradd uchaf o blith unrhyw un o genhedloedd y Deyrnas Unedig.
- Mae presenoldeb mewn ysgolion uwchradd wedi gostwng ers y pandemig, rydym hefyd gwedi gweld cynnydd yn nifer gwaharddiadau o'r ysgol.
- Mae gan blant sy'n gymwys am brydau ysgol am ddim lefelau is o gyrhaeddiad na'r rhai nad ydynt yn gymwys am brydau ysgol am ddim.

Mae'r amcan hwn yn gysylltiedig â:

Oedran	x	Crefydd neu Gredo	
Anabledd	x	Rhyw	
Ailbennu Rhywedd	x	Cyfeiriadedd Rhywiol	x
Priodas neu Bartneriaeth Sifil		Yr Iaith Gymraeg	x

Beichiogrwydd neu Famolaeth		Tlodi	x
Hil			

Camau gweithredu a gymerwn i fynd i'r afael â hyn:

- Gweithio gyda phartneriaid ar draws Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwent, yn cynnwys lechyd Cyhoeddus a'r GIG i ymwreiddio camau gweithredu i ostwng anghydraddoldeb iechyd mewn gwasanaethau blynyddoedd cynnar.
- Parhau i ymestyn prydau ysgol am ddim i bawb.
- Gweithredu i ostwng tlodi yn ein hysgolion drwy ostwng cost y diwrnod ysgol, gan sylweddoli fod pob punt yn cyfrif i lawer o deuluoedd.
- Sicrhau fod pob ysgol yn Sir Fynwy yn dynodi uwch arweinydd sy'n gyfrifol am fynd i'r afael â thlodi a chodi cyflawniad dysgwyr agored i niwed.
- Datblygu strategaeth newydd ar Anghenion Dysgu Ychwanegol a phecynnau cymorth ac adnoddau cysylltiedig, gyda ffocws ar gefnogi ymddygiad cadarnhaol.
- Parhau i gymryd dull ataliol i ostwng absenoldeb mewn ysgolion drwy'r rhaglen ar osgoi ysgol oherwydd emosiwn ar gyfer arweinwyr ysgolion.
- Gwella mynediad i, a defnydd, o ddata a gasglwyd gan ysgolion yn ymwneud â bwlio, aflonyddu a gwahaniaethu.
- Darparu addysg gynhwysol o LHDTTC+ drwy adran Cydberthynas ac Addysg Rhywioldeb y Cwricwlwm i Cymru.
- Gweithio gydag eraill i gynyddu darpariaeth gofal plant ac ansawdd mewn ardaloedd o amddifadedd uwch gyda'r nod o ostwng anghydraddoldeb.

1. Rhoi'r dechrau gorau mewn bywyd i bob plentyn:

Cwestiynau Ymgynghori

- 1a. A oes unrhyw dystiolaeth ychwanegol y dylem ei hystyried?
- 1b. Ydych chi'n cytuno gyda'r amcan yr ydym wedi ei osod?
- 1c. Os na, nodwch sut y gellid ei wella.
- 1d. Ydych chi'n cytuno gyda'r camau gweithredu yr ydym wedi eu nodi?
- 1e. Gadewch i ni wybod os gwelwch yn dda os oes unrhyw gamau gweithredu nad ydych chi'n cytuno â nhw neu os hoffech awgrymu pethau nad ydym wedi eu cynnwys.

2. Cefnogi creu cyflogaeth deg a gwaith da i bawb

Pam fod hyn yn bwysig

Mae'r rhan fwyaf o bobl yn treulio rhan sylweddol o'u hamser yn y gwaith ac mae hyn yn rhan sylweddol o'u bywyd. Mae'r swydd a wnaiff pobl, a faint o werthfawrogiad a deimlant, yn ffactor rymus wrth benderfynu ar eu hansawdd bywyd. Yn ogystal â'r effeithiau ariannol amlwg, gall bod yn ddi-waith gael effeithiau negyddol hirdymor ar iechyd a llesant. Mae'n cynyddu marwoldeb ac yn sbardun sylweddol mewn anghydraddoldeb mewn iechyd corfforol a meddyliol.

Tystiolaeth

- Rhwng mis Medi 2022 a mis Ionawr 2023, dywedodd 92% o bobl yng Nghymru fod eu costau byw wedi cynyddu yn y flwyddyn ddiwethaf.
- Mae pobl anabl yn gyson llawer llai tebygol o gael eu cyflogi na phobl heb fod yn anabl. Gostyngodd cyflogaeth pobl anabl yn Sir Fynwy o 60% yn 2014 i 51% yn 2023.
- Ar draws Cymru, mae canolrif enillion fesul awr gweithwyr anabl wedi aros yn ei unfan tra bu twf yn enillion gweithwyr heb fod yn anabl.
- Mae pobl anabl yn fwy tebygol o fod yn byw mewn tlodi ac amddifadedd materol difrifol. Fodd bynnag, bu gostyngiad sylweddol yn y gyfran o bobl anabl yn byw mewn amddifadedd materol difrifol, o 40.5% yn 2015/16 i 24.3% yn 2019/20
- Yng Nghymru, mae gweithwyr lleiafrif ethnig yn fwy tebygol o fod mewn cyflogaeth ansicr (8.0%) na gweithwyr Prydeinig Gwyn (14.2%). Fodd bynnag, mae'r bwlch hwn mewn cyflogaeth ansicr wedi gostwng dros amser.
- Mae oedolion hoyw a lesbian yn fwy tebygol o gael eu cyflogi (67%) nag oedolion sy'n uniaethu fel heterorywiol (55%), deurywiol (52%) neu unrhyw gyfeiriadedd rhywiol arall.
- Canfu cyfrifiad 2021 fod y cyfraddau cyflogaeth yng Nghymru yn uwch ymysg unigolion y mae eu hunaniaeth rhywedd yr un â'r rhyw a gofrestrwyd ar eu cyfer adeg eu geni (54.5%) nac ymysg rhai yr oedd eu hunaniaeth rhywedd yn wahanol i'r rhyw a gofrestrwyd ar eu cyfer adeg eu geni.
- Ar 39% mae'r gyfran o fenywod sy'n gweithio'n rhan-amser yng Nghymru yn llawer uwch na dynion sy'n gweithio yn rhan-amser, sydd yn 12%.
- Gall cymunedau gwledig fod yn fwy agored i dlodi nag ardaloedd trefol gyda thlodi tanwydd a mynediad i wasanaethau yn broblem neilltuol.

Mae'r amcan hwn yn gysylltiedig â:

Oedran	x	Crefydd neu gredo	x
Anabledd	x	Rhyw	x
Ailbennu rhywedd	x	Cyfeiriadedd rhywiol	x
Priodas neu bartneriaeth sifil	x	Yr Iaith Gymraeg	x
Beichiogrwydd neu famolaeth	x	Tlodi	x
Hil	x		

Camau gweithredu a gymerwn i fynd i'r afael â hyn:

- Annog cwmnïau lleol i ddod yn gyflogwyr gydag achrediad hyderus o ran anabledd.
- Sicrhau bod ein dogfennau tendr yn annog a hyrwyddo amrywiaeth ymysg ein cyflenwyr a chontractwyr.
- Darparu rhaglenni cyflogadwyedd a meithrin partneriaethau gyda chyflogwyr a busnesau lleol.
- Cadw rhwydwaith gynaliadwy a hygyrch o fysis cyhoeddus (yn cynnwys cludiant cymunedol) sy'n gwasanaethu canol ein trefi.
- Cynnig cyfleoedd rhwydweithio, cyfeirio a, lle'n briodol, gyllid grant i gefnogi arallgyfeirio busnesau gwledig.
- Darparu cefnogaeth ar gyfer creu 6,240 o gyfleoedd swydd cynaliadwy.
- Dileu tlodi mislif a hyrwyddo urddas mislif.

2. Cefnogi creu cyflogaeth deg a gwaith da i bawb: Cwestiynau Ymgynghori

- 2a. A oes unrhyw dystiolaeth ychwanegol y dylem ei hystyried?
- 2b. Ydych chi'n cytuno gyda'r amcan yr ydym wedi ei osod?
- 2c. Os na, nodwch sut y gellid ei wella.
- 2d. Ydych chi'n cytuno gyda'r camau gweithredu yr ydym wedi eu nodi?
- 2e. Gadewch i ni wybod os gwelwch yn dda os oes unrhyw gamau gweithredu nad ydych chi'n cytuno â nhw neu os hoffech awgrymu pethau nad ydym wedi eu cynnwys.

3. Gweithio gyda phartneriaid a phreswylwyr i adeiladu cymunedau cynhwysol a chydlynus

Pam fod hyn yn bwysig

Gellir tanseilio cydlyniaeth gymunedol os oes gan rai grwpiau brofiadau neu ddeilliannau gwahanol i eraill. Mae hyn yn neilltuol o wir pan fo hynny fel canlyniad i nodweddion gwarchoddedig grŵp. Gall y materion sy'n tanseilio cydlyniaeth fod â gwreiddiau dwfn. Rydym eisiau creu a chadw'r amodau lle gall cymunedau lleol ffynnu.

Tystiolaeth

- Teimlai 73% o bobl oedd yn uniaethu fel heterorywiol eu bod yn perthyn i'w hardal leol, o gymharu â 63% o'r rhai nad oedd yn uniaethu fel heterorywiol;
- Roedd 83% o ddynion yn teimlo'n ddiogel pan oeddent: adref, yn cerdded, ar drafnidiaeth gyhoeddus ac yn eu car, o gymharu gyda 58% o fenywod;
- Pobl Sipsi, Roma a Theithwyr sydd â'r deilliannau gwaethaf o unrhyw grŵp ethnig yng Nghymru ar draws ystod enfawr o feysydd yn cynnwys addysg, iechyd, cyflogaeth, cyfiawnder troseddol a throseddau casineb;
- Yn 2021/22 cofnododd heddluoedd yng Nghymru 6,295 trosedd casineb, cynnydd o 4,654 yn 2020/21;
- Mae'r gyfran o breswylwyr Sir Fynwy sy'n uniaethu â bod o grŵp ethnig Asiaidd yn 1.3, o grŵp ethnig Du yn 0.2%, o grŵp ethnig cymysg neu luosog yn 1.2%; o grŵp gwyn roedd yn 96.7% gyda grwpiau eraill yn ffurfio 0.3%⁶;
- Mae'r gyfran o bobl anabl a ddywedodd iddynt brofi cam-drin domestig yn y 12 mis diwethaf tua teirgwaith yn fwy na hynny a adroddwyd gan bobl heb fod yn anabl;
- Dengys ymchwil fod gofal plant yn parhau'n rhwystr neilltuol a digyfnewid i gael mynediad i ddsbarthiadau Saesneg ar gyfer siaradwyr ieithoedd eraill (ESOL), yn neilltuol ar gyfer menywod sy'n ceisio lloches a ffoaduriaid yng Nghymru.
- Rhwng 2011 a 2021, cynyddodd oedran cyfartalog (canolrif) poblogaeth Sir Fynwy gan bedair blynedd, o 45 i 49 mlwydd oed;
- Rhagwelir y bydd poblogaeth 65 oed a throsodd Sir Fynwy yn cynyddu gan 41%, ac yn fwyaf arwyddocaol, bydd cynnydd o 96% yn y bobl 85 oed a throsodd erbyn 2043.

Mae'r amcan hwn yn gysylltiedig â:

Oedran	x	Crefydd neu gredo	x
Anabledd	x	Rhyw	x

Ailbennu rhywedd	x	Cyfeiriadedd rhywiol	x
Priodas neu bartneriaeth sifil	x	Yr Iaith Gymraeg	x
Beichiogrwydd neu famolaeth	x	Tlodi	x
Hil	x		

Camau gweithredu a gymerwn i fynd i'r afael â hyn:

- Dathlu amrywiaeth a chynnal digwyddiadau codi ymwybyddiaeth;
- Cefnogi a galluogi creu grwpiau cymunedol i sicrhau fod gan bawb lais ac y medrant gymryd rhan a helpu i lunio dyfodol ein sir;
- Dod yn sir gyfeillgar i oedran a cheisio achrediad gan Sefydliad Iechyd y Byd;
- Gweithio gyda phartneriaid i fynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod a merched a thrais domestig a rhywiol;
- Sicrhau fod gennym lwybr clir ar gyfer y rhai heb unrhyw fynediad i gyllid cyhoeddus;
- Gwella ein defnydd o ddadansoddiad data a theledu cylch cyfyng i atal troseddau a rhoi tystiolaeth i'r heddlu pan fo troseddau yn digwydd;
- Gwella cymorth tai ar gyfer ffoaduriaid a cheiswyr lloches;
- Cael achrediad fel sir noddfa a man noddfa ar gyfer mudwyr LHDTTC+.

3. Gweithio gyda phartneriaid a phreswylwyr i adeiladu cymunedau cynhwysol a chydlynol: Cwestiynau Ymgynghori

- 3a. A oes unrhyw dystiolaeth ychwanegol y dylem ei hystyried?
- 3b. Ydych chi'n cytuno gyda'r amcan yr ydym wedi ei osod?
- 3c. Os na, nodwch sut y gellid ei wella.
- 3d. Ydych chi'n cytuno gyda'r camau gweithredu yr ydym wedi eu nodi?
- 3e. Gadewch i ni wybod os gwelwch yn dda os oes unrhyw gamau gweithredu nad ydych chi'n cytuno â nhw neu os hoffech awgrymu pethau nad ydym wedi eu cynnwys.

4. Ehangu ein darpariaeth o wasanaethau cymunedol sy'n ymestyn disgwyliad oes iach pobl

Pam fod hyn yn bwysig

Mae anghydraddoldeb iechyd yn aml yn ganlyniad anghydraddoldeb cymdeithasol. Mae gwahaniaethau enfawr mewn disgwyliad oes iach rhwng pobl sy'n byw mewn gwahanol gymunedau ac anghydraddoldeb economaidd-gymdeithasol clir mewn ymddygiad tebyg i fwyta, ymarfer ac yfed. Ynghyd â hyn, mae costau cynyddol mewn tanwydd a thai yn gostwng ymhellach faint o arian sydd ar gael ar gyfer diet iach.

Tystiolaeth

- Y disgwyliad oes iach ar gyfer gwrywod yw 69.8 mlynedd, sef yr uchaf yng Nghymru, a 70.7 mlynedd ar gyfer benywod;
- Disgwylir i'r rhai sy'n byw yn yr ardaloedd lleiaf amddifadus yn Sir Fynwy fyw yn hirach na'r rhai yn yr ardaloedd mwyaf amddifadus, ar 6.3 mlynedd ar gyfartaledd ar gyfer gwrywod a 3.6 mlynedd ar gyfer benywod. Yn yr un modd, mae'r rhai yn y rhannau lleiaf amddifadus o Sir Fynwy yn debygol o fyw mewn iechyd da am fwy, gan gyfartaledd o 10.1 mlynedd ar gyfer gwrywod a 11.1 mlynedd ar gyfer benywod;
- Byddai'n rhaid i deuluoedd gyda'r 10% isaf o incwm aelwyd orfod gwario bron dri-chwarter eu holl incwm (ar ôl costau tai) i fforddio'r Plât Bwyta'n Iach a argymhellir gan y GIG;
- Yn 2021/22, roedd 42% o oedolion gyda salwch hirsefydlog, anabledd neu eiddilwch yn cymryd rhan mewn o leiaf un gweithgaredd chwaraeon neu weithgaredd corfforol o gymharu â 68% nad oedd â salwch hirsefydlog, anabledd neu eiddilwch.

Mae'r amcan hwn yn gysylltiedig â:

Oedran	x	Crefydd neu gredo	x
Anabledd	x	Rhyw	x
Ailbennu rhywedd	x	Cyfeiriadedd rhywiol	x
Priodas neu bartneriaeth sifil	x	Yr Iaith Gymraeg	
Beichiogrwydd neu famolaeth	x	Tlodi	x
Hil	x		

Camau gweithredu a gymerwn i fynd i'r afael â hyn:

- Gweithio gyda phartneriaid ar draws Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwent, yn cynnwys lechyd Cyhoeddus a'r GIG i ymwreiddio camau gweithredu i ostwng anghydraddoldeb iechyd mewn blynyddoedd gwasanaethau cynnar⁷.
- Sicrhau bod seilwaith cerdded a seiclo newydd yn cyrraedd yr ardaloedd gyda'r cyfraddau isaf o weithgaredd corfforol.
- Parhau i ddarparu ystod eang o gyfleoedd i bobl fod yn iach ac egnïol yn cynnwys Cynllun Cenedlaethol i Atgyfeirio Cleifion i Wneud Ymarfer Corff.

3. Gweithio gyda phartneriaid a phreswylwyr i adeiladu cymunedau cynhwysol a chydlynus.

4. Ehangu ein darpariaeth o wasanaethau cymunedol sy'n ymestyn disgwyliad oes iach pobl.

Cwestiynau Ymgynghori

- 4a. A oes unrhyw dystiolaeth ychwanegol y dylem ei hystyried?
- 4b. Ydych chi'n cytuno gyda'r amcan yr ydym wedi ei osod?
- 4c. Os na, nodwch sut y gellid ei wella.
- 4d. Ydych chi'n cytuno gyda'r camau gweithredu yr ydym wedi eu nodi?
- 4e. Gadewch i ni wybod os gwelwch yn dda os oes unrhyw gamau gweithredu nad ydych yn cytuno â nhw neu os hoffech awgrymu pethau nad ydym wedi eu cynnwys.

5. Sicrhau fod ein gwasanaethau yn hygyrch i'r cyhoedd

Pam fod hyn yn bwysig

Mae gan y gwasanaethau cyhoeddus ran hanfodol ym mywydau degau o filoedd o bobl dydd. Mae llawer o bobl yn wynebu rhwystrau yn cael mynediad i'r pethau maent eu hangen. Gall hyn fod yn ffisegol, fel adeiladau heb fod â thoiledau hygyrch, gallant gael eu hachosi gan sut y cyflwynwn wybodaeth fel na all pawb ei deall, neu gallai fod yn agwedd pobl at wahaniaeth.

Tystiolaeth

- Dim ond 24% o bobl dros 70 oed sy'n debyg o ddefnyddio technoleg ddigidol i gefnogi eu hiechyd o gymharu â 87% o bobl 16-19 oed.
- Mae amserau teithiau dychwel cyhoeddus a phreifat i wasanaethau tebyg i feddygfeydd, llyfrgelloedd a chanolfannau hamdden yn Sir Fynwy yn uwch na chyfartaledd Cymru ym mhob categori heblaw un⁸;
- Dynodwyd bod 7.3% o breswylwyr Sir Fynwy yn anabl a gyda llawer o gyfyngiadau⁹;
- Roedd pobl ifanc sy'n ofalwyr yn fwy tebygol nag eraill o'u hoedran i fyw mewn ardaloedd amddifadus a phrofi tarfu ar eu haddysg.¹⁰

Mae'r amcan hwn yn gysylltiedig â:

Oedran	x	Crefydd neu gredo	
Anabledd	x	Rhyw	
Ailbennu rhywedd	x	Cyfeiriadedd rhywiol	
Priodas neu bartneriaeth sifil		Yr Iaith Gymraeg	x
Beichiogrwydd neu famolaeth		Tlodi	x
Hil			

Camau gweithredu a gymerwn i fynd i'r afael â hyn:

- Parhau i sicrhau fod ein gwasanaethau cyhoeddus yn hollol hygyrch i bob defnyddiwr gwasanaeth;
- Gweithio gydag eraill i wella darpariaeth hygyrch yng nghanol ein trefi;
- Sicrhau fod pob cyfathrebiad yn hygyrch, yn cynnwys cydnabod anghenion pobl niwroamrywiol;

- Sicrhau ein bod yn defnyddio'r model cymdeithasol o anabledd wrth ddatblygu gwasanaethau newydd ac ailgyflunio gwasanaethau presennol;
- Hyrwyddo cyrsiau i godi sgiliau a llythrennedd digidol ymysg pob grŵp drwy gyrsiau addysg gymunedol a'n hybiau cymunedol;
- Cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg a gyflogir gan y cyngor i wella mynediad;
- Hyrwyddo cynnig gweithredol dewis iaith mewn gofal cymdeithasol;
- Sicrhau fod hyfforddiant ar gydraddoldeb ar gael i'r holl staff a chynghorwyr i wella gwneud penderfyniadau cynhwysol.

**5. Sicrhau fod ein gwasanaethau yn hygyrch i'r cyhoedd:
Cwestiynau Ymgynghori**

- 5a. A oes unrhyw dystiolaeth ychwanegol y dylem ei hystyried?
- 5b. Ydych chi'n cytuno gyda'r amcan yr ydym wedi ei osod?
- 5c. Os na, nodwch sut y gellid ei wella.
- 5d. Ydych chi'n cytuno gyda'r camau gweithredu yr ydym wedi eu nodi?
- 5e. Gadewch i ni wybod os gwelwch yn dda os oes unrhyw gamau gweithredu nad ydych yn cytuno â nhw neu os hoffech awgrymu pethau nad ydym wedi eu cynnwys.

6. Sicrhau fod gennym weithlu amrywio a gweithle hollol gynhwysol

Pam fod hyn yn bwysig

Pan fydd cyflogeion yn hyderus y cânt eu trin yn deg beth bynnag eu hil, rhyw, cyfeiriadedd rhywiol neu oedran, maent yn fwy tebygol o fod yn hapus a chynhyrchiol yn eu swyddi. Mae bod â gweithle cynhwysol a hygyrch yn helpu i ddenu cronfa amrywiol o dalent a sicrhau y gall y sefydliad gadw'r dalent amrywiol sydd gennym eisoes.

Tystiolaeth

- Data i gael ei ychwanegu.

Mae'r amcan hwn yn gysylltiedig â:

Oedran	x	Crefydd neu gredo	x
Anabledd	x	Rhyw	x
Ailbennu rhywedd	x	Cyfeiriadedd rhywiol	x
Priodas neu bartneriaeth sifil		Yr Iaith Gymraeg	x
Beichiogrwydd neu famolaeth		Tlodi	
Hil	x		

Camau gweithredu a gymerwn i fynd i'r afael â hyn:

- Sicrhau ein bod yn cyrraedd statws lefel 2 hyderus o ran anabledd o fewn blwyddyn gyntaf y cynllun ac yna weithio tuag at lefel 3;
- Rhoi mesurau ar waith i gefnogi a darparu ar gyfer anghenion cydweithwyr niwroamrywiol;
- Mynd ati i dargedu cyfleoedd recriwtio at grwpiau a gaiff eu tangynrychioli yn ein gweithlu;
- Mynd i'r afael â'r bylchau data sy'n bodoli ar draws pob nodwedd warchoddedig a dadgyfuno data ar draws meysydd polisi.

**6. Sicrhau fod gennym weithlu amrywiol a gweithle hollol gynhwysol:
Cwestiynau Ymgynghori**

- 6a. A oes unrhyw dystiolaeth ychwanegol y dylem ei hystyried?
- 6b. Ydych chi'n cytuno gyda'r amcan yr ydym wedi ei osod?
- 6c. Os na, nodwch sut y gellid ei wella.
- 6d. Ydych chi'n cytuno gyda'r camau gweithredu yr ydym wedi eu nodi?
- 6e. Gadewch i ni wybod os gwelwch yn dda os oes unrhyw gamau gweithredu nad ydych yn cytuno â nhw neu os hoffech awgrymu pethau nad ydym wedi eu cynnwys.

7. Gostwng y bwlch cyflog rhwng y rhywiau

Pam fod hyn yn bwysig

Mae gan y bwlch cyflog rhwng y rhywiau oblygiadau eang i gymdeithas. Mae'n effeithio ar gyfraniadau pensiwn menywod ac yn arwain at gyfraddau uwch o dlodi ac allgau cymdeithasol yn nes ymlaen mewn bywyd.

Tystiolaeth

- Menywod yw pennaeth 89.1% o aelwydydd un rhiant yng Nghymru ac yn fwyaf tebygol o fod yn byw mewn tlodi.¹¹
- Mae'r gyfran o fenywod sy'n gweithio'n rhan-amser yng Nghymru yn parhau'n llawer uwch (39.0% yn 2022) na'r gyfran o ddynion (12.1%)
- Mae'r bwlch cyflog rhwng dynion a menywod yn parhau, gan y caiff menywod eu talu 14.1% yn llai ar gyfartaledd na dynion yng Nghymru. Fodd bynnag, mae'r bwlch hwn wedi gostwng ychydig rhwng 2010 a 2019.
- Mae tâl wythnosol cyfartalog menywod yn Sir Fynwy yn £599 o gymharu â £633 ar gyfer gwrywod.
- Dengys ymchwil gan y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol fod anghenion gofal plant a chyfrifoldebau gofalu yn parhau i fod yn rhwystr sylweddol i gydraddoldeb rhwng y rhywiau mewn cyflogaeth ac addysg.

Mae hyn yn gysylltiedig â:

Oedran		Crefydd neu gredo	
Anabledd		Rhyw	x
Ailbennu rhywedd		Cyfeiriadedd rhywiol	
Priodas neu bartneriaeth sifil		Yr Iaith Gymraeg	
Beichiogrwydd neu famolaeth		Tlodi	x
Hil			

Camau gweithredu a gymerwn i fynd i'r afael â hyn:

- Sicrhau nad yw llwybrau gyrfa yn cyfyngu gallu staff rhan-amser i symud ymlaen i swyddi uwch;
- Parhau i weithredu cynllun tryloyw i werthuso swyddi er mwyn sicrhau cyfraddau tâl cyfartal;

- Cyhoeddi gwybodaeth yn flynyddol ar y bwllch cyflog rhwng y rhywiau.

**7. Gostwng y bwllch cyflog rhwng y rhywiau:
Cwestiynau Ymgynghori**

- 7a. A oes unrhyw dystiolaeth ychwanegol y dylem ei hystyried?
- 7b. Ydych chi'n cytuno gyda'r amcan yr ydym wedi ei osod?
- 7c. Os na, nodwch sut y gellid ei wella.
- 7d. Ydych chi'n cytuno gyda'r camau gweithredu yr ydym wedi eu nodi?
- 7e. Gadewch i ni wybod os gwelwch yn dda os oes unrhyw gamau gweithredu nad ydych yn cytuno â nhw neu os hoffech awgrymu pethau nad ydym wedi eu cynnwys.

Cwestiynau Ymgynghori Eraill

Diolch am roi amser i ddarllen ein ymgynghoriad. Mae manylion sut i ymateb ar gael ar dudalen 1.

Byddwn yn defnyddio'r pethau yr ydych wedi eu dweud wrthym i ddatblygu ein Cynllun Cydraddoldeb Strategol nesaf a byddwn yn cyhoeddi hwn ddiwedd mis Mawrth. Bydd crynodeb o ganfyddiadau'r ymgynghoriad ar gael yn

<https://www.monmouthshire.gov.uk/consultations/>

8. A hoffech ddweud unrhyw beth arall wrthym i helpu llunio datblygiad y cynllun hwn? Gall hyn fod yn gymaint neu cyn lleied ag yr hoffwch.

9. Yn eich barn chi, beth fyddai effeithiau tebygol y gynigion ar y Gymraeg? Mae gennym ddiddordeb arbennig mewn unrhyw effeithiau tebygol ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

- Ydych chi'n credu fod cyfleoedd i hyrwyddo unrhyw effeithiau cadarnhaol?
- Ydych chi'n credu fod cyfleoedd i liniaru unrhyw effeithiau niweidiol?

10. Yn eich barn chi, a fedai'r cynigion gael ei ffurfio neu eu newid er mwyn:

- cael effeithiau cadarnhaol neu effeithiau mwy cadarnhaol ar ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg; neu
- lliniaru unrhyw effeithiau negyddol ar ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg?

Ffynonellau

---

¹ <https://www.llyw.cymru/cynllun-gweithredu-gwrth-hiliaeth-cymru>

² <https://www.llyw.cymru/cynllun-gweithredu-lhdte-cymru>

³ <https://www.llyw.cymru/cynllun-gweithredu-hyrwyddo-cydraddoldeb-rhwng-y-rhywiau>

⁴ <https://www.llyw.cymru/gweithredu-ar-anabledd:-hawl-i-fyw'n-annibynnol-fframwaith-a-chynllun-gweithredu>

⁵ Cyngor Sir Fynwy, Cynllun Cymunedol a Chorfforaethol 2022-28

⁶ Swyddfa Ystadegau Gwladol, Cyfrifiad 2021

<https://www.ons.gov.uk/visualisations/censusareachanges/W06000021/>

⁷Yngyd ag aelodau eraill Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwent, rydym yn ymroddedig i ddod yn Ranbarth Marmot. Mae manylion egwyddorion Marmot ar gael yn Adeiladu Gwent Decach (2023).

<https://www.instituteofhealthequity.org/resources-reports/building-a-fairer-gwent-improving-health-equity-and-the-social-determinants/main-report.pdf>

⁸Mynegai Amddifadled Lluosog Cymru 2019 <http://gov.wales/statistics-and-research/welsh-indexmultiple-deprivation/?lang=en>

⁹Swyddfa Ystadegau Gwladol, Cyfrifiad 2011

<https://www.ons.gov.uk/visualisations/censusareachanges/W06000021/>

¹⁰Monitor Cydraddoldeb a Hawliau Dynol 2023: A yw Cymru'n Decach? (Ibid)

¹¹Monitor Cydraddoldeb a Hawliau Dynol 2023: A yw Cymru'n Decach?

<https://www.equalityhumanrights.com/our-work/equality-and-human-rights-monitor/equality-and-human-rights-monitor-2023-wales-fairer>